

Ett litet kåseri om gamla hus

Ulla Englund

NÄR man slår sig till ro och riktigt tänker på vad som varit trygghetskänsla och något positivt under ens levnad, så slår det mig att gamla hus haft stor betydelse, åtminstone för mig.

Förmånen att bo i äldre hus har jag, men också i ett nytt.

Den första hemkänslan ett barn får är något bestående. Det är något speciellt med spisvärme. På 20-talet hade alla vedeldade spisar, utom i sta'n, där man hade gas. Som fyra-femåring sprang jag in till våra grannar mest varje dag. I deras skräddarstuga satt farbror skräddarmästaren med korslagda ben på ett stort bord och sydde kläder. Han hade en öppen spishärd, där han eldade för att värma sina lod, som hörde till de stora pressjärnen. När glöden ibland falnade ner, tog han några tag med läderpusten och lade på mera ved. Det är så rogivande att tänka tillbaka på det rummet och skräddaren, som ju även hade tid att prata.

Jag kan inte minnas att jag var in i något nybyggt hus som barn. I min släkt fanns mest gamla bondgårdar med spisar som tog upp en stor del av köken. Hällar och bakugnar hörde ju dit. När det var matdags bar drängar och äldre manfolk ofta med sig ett fång ved på armen in till köket. Veden släpptes ner i den stora vedlåren. Det var varmt och skönt att kura ihop sig på hällarna vid muren. Ofta låg någon katt där och gonade sig.

Så kom Hiletiden. Vi flyttade hit 1932 till en pastorsbostad, stor och rymlig med många hus. Där fanns tvättstuga med sommarkök och visthusbod med matkällare under.

Brunnen får några egna rader. Den var djup och stensatt ända ner. Den hade vevställning med kätting och hink fastsatt. När vi tvättade var det lagom att en person hinkade upp vatten. Som tur var fanns brunnen nära tvättstugan, men vi kunde inte slå ut sköljvattnet för nära huset eftersom matkällaren låg där. Därför stod vi ute en bit från huset när vi sköljde tvätten.

Vedbodar hörde också till liksom stallar med åtta spiltor. Vid stormöten i Hilleby missionshus hade ju folk kört med hästar dit. Stallet var ett utmärkt ställe för inomhuskurragömma. På stallknuten fanns en skylt målad, för "qvinnor" och "män", de många dassarna.

Vidare fanns ett svinhus med fönster. Det fick jag till lekstuga, namnat till Glädjekulla.

Huset var ordentligt byggt och hade cementgolv som lutade bakåt så att skurvattnet behändigt rann ut på baksidan. Halva delen bakåt var upphöjt trägolv, där grisen haft sin lega. Den delen blev lekstugans kammare och främre delen blev kök. Den upp- och nervända grishon blev spis. En ribbad grind till dörrhålet fanns också. Den gris som bott där hade nog haft en fin tillvaro. Ett litet brunnshus, numera kulturhus, finns på Nedre Vägen i Hilleby. Där hos Johan Elvings hämtade vi mjölk. Varje dag vid 18-tiden kom vi barn skramlande med våra tomkrukor och tant Ulla Elving stod där i brunnshuset och mätte i mjölk. Vi kom från 6-7 hushåll, ibland lite för tidigt för då kunde vi gå in till tant Klara. Det kunde hända att vi fick varsin bulls-kiva. Det var något särskilt med dessa veteskivor som hade en rand av lingon och kanel i.

Den byggnad jag varit mest imponerad av är nog Hilleby missionshus. Som barn brukade jag låna nyckeln och gå in alldeles ensam om ingen vaktmästare bodde där. Att få sitta på vinden högst upp under taket, känna lukten av varm sågspån, titta i gamla tidningar och böcker som låg där, bara sitta och fantisera. Det var helt underbart.

Saknaden av det huset, försäljningen, rivningen, det hoppar vi över. Det är alltför känsligt än idag att tänka på.

Vi predikantbam växer upp på något sätt utan hembygd. Vi flyttar flera gånger. Så fäster man vid ett visst ställe, en viss plats. Här hade jag känt det så. Denna mark, dessa hus var i 40 år mitt "hemma". Därför kändes det som om de sålt Sverige för mig.

Västerbacken, som mina föräldrar köpte 1935, var också en idyll på sitt sätt. Det var byggt 1878, men när vi bodde där var det modernare med spispanna och vattenburen värme.

Högt på listan av gamla hus är Lars-Ols i Oppala. Där lade vi ned fritid och arbete och var lyckliga i många år. Ett stort tack till Anna Olsson Vretling och hennes son John Olsson som upplät gården till Hille S.M.U. På lördagskvällarna var lek och allvar blandat. På söndagskvällarna var det möten, ofta enkla, med mycket sång. De var betydelsefulla för oss och gav ett lyft och hjälp i vardagen. Där hölls också bröllop och andra högtidligheter. T.ex. hade vi i flera år stor samling på midsommardagen. Den var mycket välbesökt. Vårt eget bröllop hölls där.

Tant Anna lät göra en ny dörröppning från lilla kammaren till stora rummet och klippte en äkta stor schal mitt itu för att höja festligheten och dölja skavankerna.

Hon lånade också ut sina fina 1700-tals stolar till oss brudpar.

Jag citerar böijjan och slutet av den dikt som Olols-Maja skrev direkt till oss 8/6 1946.

*Nog ville jag sjunga en särskild drill.
Förmågan den saknar jag
men om en önskan kan uppfylld bli
så måste Ni ljust det få
ty goda önskningsars melodi från hjärta
till hjärtan gå.*

- - -

*En framtid så rik och så ljus och skön
må bli Er arvedel!*

*Ej endast vårtid med äng så grön
nej lycka så full och hel
som varar ända till levnans slut
och bliver till sommar jämt
en kärlek som varda'n ej nöter ut
som består under allvar och skämt.*

*När ungdom och visdom få följas åt
som inte så ofta sker.*

Det måste bli glädje på livets stråt.

Så måtte den glädjen bli Er.

*Ni lovat att följa varann i dag
för alla kommande år.*

*Må löftet bli av varaktigt slag
och bli till en kraft som består.*

Med åren tonade Lars-Olsaktiviteterna ner en del. Fritidsvanorna blev annorlunda i samband med bilar, båtar, stugor m.m. Loppisauktionerna höll i längst; ända tills det nu genom gåva bildats en stiftelse som tar över. Vi hoppas att i framtiden få hyra där ibland och samlas som i gamla tider, ty "Än lever våra fäders tro".

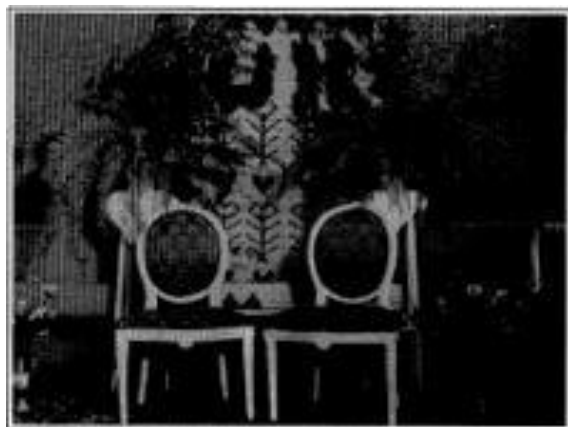
De åren vi var på Björkögården på Väddö, höll gamla hus oss i flitig sysselsättning. Genom mitt arbete där bland alla människor trivdes jag gott och kände mig glad. Det blev fyra år där.

Så hade vi ett torp i Uppland, Lusterbacka. Där kunde jag ligga i min säng och räkna årsränderna i de breda takbräderna. En vedspis hade vi också, som spred hemkänsla och värme.

Hilleskolan är också ett gammalt husminne, men alla de minnena ryms inte på några få rader. Ett nytt hus hade vi byggt och flyttat in i 1959. Det är gott och bra, varmt och bekvämt. Men som tur är har jag genom barnen fått mitt intresse för gamla hus att hålla i sig. När det blir vår kan jag få sitta vid en gammal rödmålad timmervägg och titta på gullvivor och påskiljor i en trädgård.

Tankarna går till andra människor som måst lämna allt och fly. Kanske deras minnen är som förkolnade rester och deras släkt och vänner borta.

Vi bör känna stor tacksamhet för hur bra vi har det och för de kanske enkla men goda minnen vi har. ☀

Festförberett i Lars-Ols' annerstu.

[Hillebygden, Nr. 1, 1996]